

Titel: Christelige Taler

Citation: "Christelige Taler", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K10*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2004 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ct-txr-shoot-idfc3d74fb-6828-4e14-9630-b51acf3cac2e.pdf> (tilgået 16. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K10

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Kronologi ud fra SKs journaler

De første vidnesbyrd om SKs arbejde med CT findes i journalen NB2. Det drejer sig i første række om optegnelsen NB2:72, der knytter sig til anden afdeling af CT, »Stemninger i Lidelsers Strid«. Denne optegnelse og optegnelserne NB2:181, 201 og 237 er af SK forbundet indbyrdes med sidehenvisninger til deres respektive placering i journalen.

NB2:72 er et udkast til en disposition til anden afdeling og må være skrevet den 9. juni 1847 eller kort efter, idet NB2:69 bærer denne datering. Optegnelsen lyder:*

Lidelsernes Evangelium

Nº 2.

1. Det Glædelige i at man lider kun een Gang men seirer evigt.
cfr Journalen NB. p. 206.*

2. Det Glædelige i at Trængselen ikke berøver men forhverver Haab.
cfr denne Bog p. 238.*

3. Det Glædelige i at jo fattigere man selv bliver desto rigere kan man gjøre Andre.

thi al verdslig Besiddelse (Riigdom, Ære, Magt o: s: v:) formindsker Andres Besiddelse i samme Grad som min voxer.

Aandens Fattigdom. jo lærdere jeg bliver, jo Færre kan jeg gjøre mig forstaaelig for.

[I marginen:]

Hellere:

»Beroligende og glade Tanker,

christelige Taler

af

S.K.

4. Det Glædelige i: at jo svagere jeg bliver desto stærkere bliver Gud i mig.

5. Det Glædelige i: at hvad jeg taber timeligt det vinder jeg evigt.

6. Det Glædelige i: at formaaer i Anfægtelsen den Troende ikke at holde Ankeret, saa formaaer Troens Anker at holde den Troende.

cfr p. 190 og 191 p. 210 i denne Bog.*

Optegnelsen NB2:181 bærer ligesom NB2:72 overskriften »Lidelsernes Evangelium / Nº 2«, hvilket skyldes, at SK vil skelne disse udkast fra tredje afdeling af *Opbyggelige Taler i forskjellig Aand*, der ligeledes har titlen »Lidelsernes Evangelium« med undertitlen »Christelige Taler«. NB2:181 må være fra anden halvdel af sept. 1847* og føjer yderligere et punkt til dispositionen i NB2:72:

cfr. p. 73 i denne Bog og p. 210.*

Lidelsernes Evangelium

Nº 2.

VII.

Det Glædelige i, at det er »for Glæde« at man ikke tør troe det Saligste.

Du troer det ikke - men fat dog Mod, thi Grunden er egl. blot, at det er altfor glædeligt, fat Mod thi det er Glæden der forhindrer Dig - er dette ikke glædeligt.

Der staaer om Disciplene, at de turde for Glæde ikke troe. Luc. 24, 41.

[I marginen:]

Maaskee hellere:

Beroligende Tanker

christelige Taler

af

S.K.

... At Du hvert Øieblik Du vil kan lukke Din Dør og faae Gud i Tale, uden Mellemand, uden fornem Nedladdenheds Afgift og Tyngde – er dette ikke saligt – men Du troer det ikke? Hvorfor troer Du det ikke? Dog vel fordi det er altfor glædeligt – men er dette dog ikke glædeligt. – Saaledes Synds-Tilgivelse o: s: v:.*

Dette udkast blev imidlertid ikke brugt i den endelige version af CT, men blev erstattet af det tema, som SK – igen med henvisning til NB2:72 og 181* – slår an i NB2:201: »det Glædelige i: at christeligt forstaaet er Modgang Medgang.«

I NB2:237, der er fra medio okt. 1847,* projekterer SK yderligere nogle taler med afsæt i Rom 5,3-5:*

Nogle glade Tankers Sammenhæng

4 Taler

Nº 1.

Trængselen giver Standhaftighed.

Nº 2.

Standhaftigheden giver Forfarenhed.

Nº 3.

Forfarenheden Haab

Nº 4

Haabet beskæmmer ikke.*

I marginen til denne optegnelse bemærker SK dog, at disse taler »benyttes maaskee bedre i en af Talerne i Lidelsernes Evangelium«* (dvs. anden afdeling, »Stemninger i Lidelsers Strid«), og viser tilbage til temaet for anden tale i optegnelsen NB2:72: »2. Det Glædelige i at Trængselen ikke berøver men forhverver Haab.« (jf. SKS 10, 117,2-3).

I en lille gruppe optegnelser fra aug.-sept. 1847 anslår SK en række forskellige temaer til fredagsprædikener, bl.a. til fem af de syv taler i fjerde afdeling, »Taler ved Altergang om Fredagen«. De to andre, anden og tredje tale, foreligger som nævnt allerede på dette tidspunkt og udgør taler over Matt 11,28 og Joh 10,27 holdt i Vor Frue Kirke i juni og aug. 1847. I NB2:146 angives temaet for syvende tale: »og det skete, **der han velsignede dem**, skiltes han fra dem« (Luk 24,51); i NB2:151 temaet for fjerde tale: »i den Nat der han blev forraadt« (1 Kor 11,23); i NB2:152 temaet for sjette tale: »Om end vort Hjerter fordømmer os, saa er Gud større end vort Hjerter« (1 Joh 3,20); i NB2:153 temaet for femte tale: »dersom vi *fornegte*, skal han og fornegte os; dersom vi ere *utroe*, bliver han dog tro; han kan ikke fornegte sig selv« (2 Tim 2,12-13);* og endelig angives i NB2:170 temaet for første tale: »jeg har inderligt længtes efter at spise dette Paaske-Maaltid med Eder« (Luk 22,15).

I slutningen af okt. 1847 ses SK at være i gang med renskriften af fjerde afdeling. Ud over kladdeforlægget til samme afdelings forord, mss. 4.7.3 og 4.7.5, der som nævnt er dateret »Oct. 47«, er også NB2:256 fra dette tidspunkt. Optegnelsen udgør en afskrift af og kommentar til en overstreget passage fra renskriften af fjerde afdelings første tale, ms. 6.5 bl. [4r], og lyder:

af Fredags Tale Nº 1.

I den Nat der han blev forraadt. Det er Midnat; Søvnens hviler over Byen, den folkerige Stad er som uddød, Alt saa stille, saa fredeligt i Natten. Kun Forræderiet, der gaaer ud ved Nattetid, sniger sig i Mørket; kun Ondskaben, der gjør Nat til Dag, vaager som var det nu Dag; kun »Ypperstepræsterne ere glade« (Luc: 22, 5), at Mørket har seiret og maa seire »uden at der kan blive noget Opløb« (Luc: 22, 6).

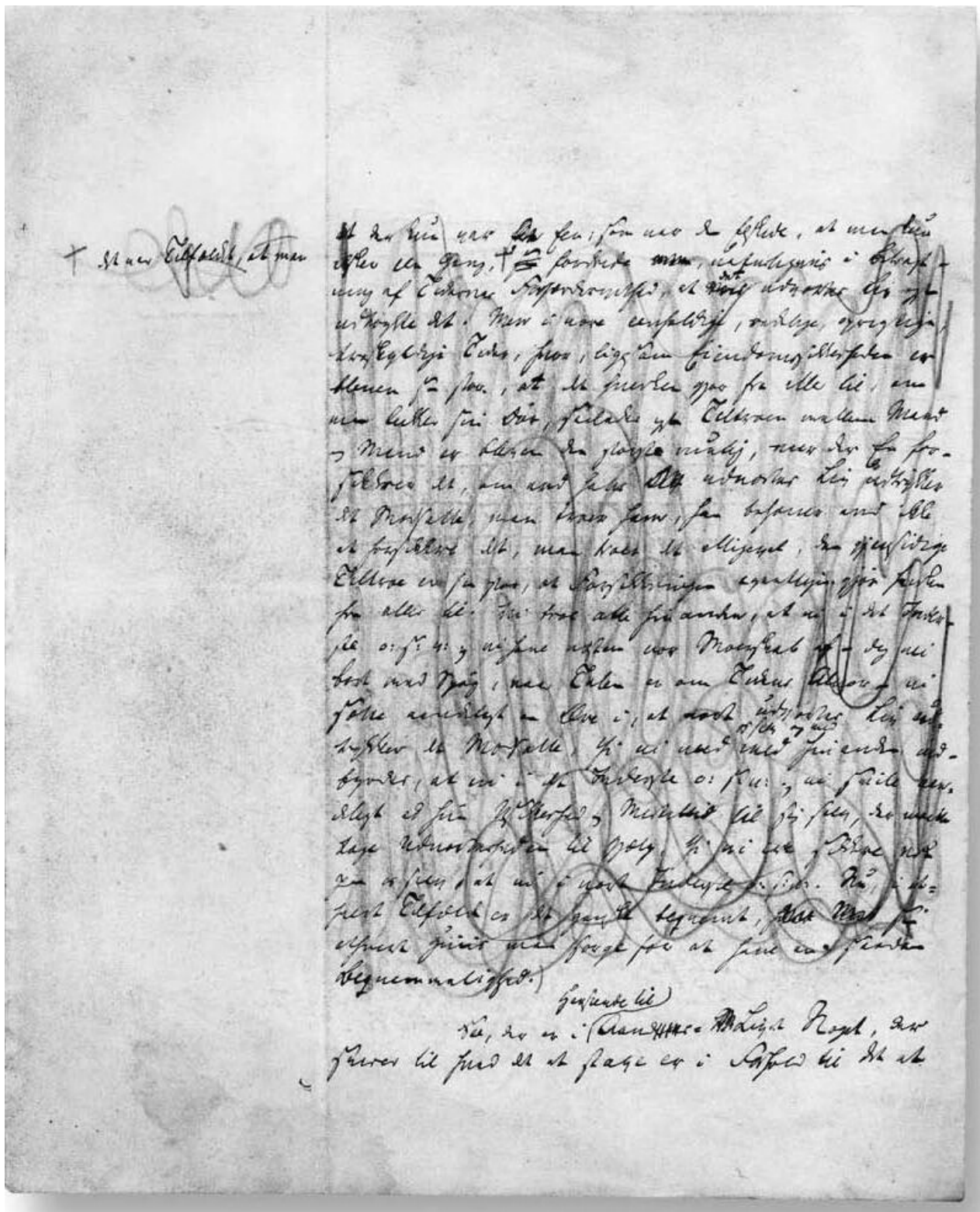
I »den store Sal« sidder han for sidste Gang tilbords med Apostlene.

blev ikke brugt – her er ogsaa en Feil, da det er Aften ikke Midnat.

Dog staaer der i Joh: 13, 30, at det var Nat.*

Journalen NB3 indeholder ligeledes optegnelser, der knytter sig til arbejdet med CT. Det drejer sig om NB3:29 og 36 fra slutningen af nov. 1847.*

NB3:29 er en bortredigeret passage, som SK har villet bevare ved at skrive den ind i journalen. Det lange tekststykke stammer fra fjerde tale, »Høihedens Bekymring«, i første afdeling, »Hedningenes Bekymringer«. En næsten enslydende passage er overstreget i renskriften, ms. 6.2 bl. [36v]-[37v]. Den slutter med ordene (se illustration 6)

6. Ms. 6.2, bl. [37v]. Den lange bortredigerede passage, bl. [36v]-[37v], er slettet med blyant

Men i vore eenfoldige, redelige, oprigtige troskyldige Tider, hvor, ligesom Eiendomssikkerheden er bleven saa stor, at det hverken gjør fra eller til, om man lukker sin Dør, saaledes ogsaa Tiltroen mellem Mand og Mand er bleven den størst mulig - naar der En forsikkrer det, om end hans udvortes Liv udtrykker det Modsatte, man troer ham, han behøver end ikke at forsikre det, man troer det alligevel, den gjensidige Tiltroe er saa stor, at Forsikringen egentligen gjør hverken fra eller til. Vi troe alle hinanden, at vi i det Inderste o: s: v: vi have næsten vor Moerskab af - dog nei bort med Spøg, naar Talen er om Tidens Alvor - vi sætte aandeligt en Ære i, at vort udvortes Liv udtrykker det Modsatte, thi vi veed med os selv og med hinanden indbyrdes, at vi i det Inderste o: s: v: vi smile aandeligt ad hiin Usikkerhed og Mistillid til sig selv, der maatte tage Udvortesheden til Hjælp, thi vi ere sikke nok paa os

selv, at vi i vort Inderste o: s: v:–. Nu, i ethvert Tilfælde er det ganske beqvemt, saa ethvert Huus maa sørge for at have en saadan Beqvemmelighed.*

I NB3:36 opgiver SK desuden en oprindelig plan om at tilegne fjerde afdeling, »Taler ved Altergang om Fredagen«, til biskop Mynster (se nedenfor, s. 61).

Endelig er hele journalen NB4 præget af arbejdet med og overvejelser angående CT. * NB4:5, der må være fra omkring årsskiftet 1847/48,* er en disposition til tredje afdeling, »Tanker som saare bagfra – til Opbyggelse«, som SK følger i den endelige udarbejdelse:

Der skal skrives nogle Taler

til Opvækkelse

Tanker, som anfalde saare bag fra – til Opbyggelse.

»Forvar Din Fod naar Du gaaer til Herrens Huus« (Prædikerens) cfr en af de tidligere Journaler.

Denne skal være Indgangen.

I de følgende Taler skal saa Texten vælges saaledes, at det seer ud som et Evangelium, og ogsaa er det, men saa kommer Braaden.

N° 1). »Hvad skulle vi have, som have forladt Alt«. og Christus svarer: I skulle sidde paa Throner
o: s: v:–*

Det Satiriske for os i dette Spørgsmaal – vi som nok slet ikke have forladt Noget.

N° 2.

Al Ting tjener os til Gode, **naar** vi elske Gud.

naar vi elske Gud. (Ironien).

N° 3. De Dødes Opstandelse forestaaer baade de Retfærdiges og de Uretfærdiges.

Glæd Dig, Du skal ikke spørge om de 3 Beviser – det er vist nok, at Du er udødelig – det er ganske vist – thi Du skal for Dommen. Dette er et nyt Argument for Udødeligheden.

N° 4. Det er saligt – at blive forhaanet for en god Sag. (glæder Eder, naar Mskene tale allehaande Ondt om Eder).

Saa glæd Dig da – men maaskee er her Ingen tilstede hvem denne Tale angaaer. Du, m: T:, glæder Dig maaskee ved at være høit æret og agtet og anset. Ja, saa er det jo et Maaltid for Dig som Storkens hos Ræven.

det Satiriske.

»Vee Eder om Alle tale godt om Eder.« Her tilføies ikke »og lyver«, det behøves ikke, thi hvis alle tale godt om En, saa maa det være Løgn.

N° 5. »Vi ere nu Frelsen nærmere end da vi bleve Troende.«

Men er Du sikker paa at Du er bleven en Troende.

N° 6. Han (Christus) blev troet paa Jorden (1 Tim: 3, 16)

Men det er maaskee blot en historisk Efterretning.*

I marginen til denne optegnelse henviser SK til to ældre optegnelser, NB2:142 og NB2:243. NB2:142 er fra anden halvdel af aug. 1847* og citerer Præd 4,17, »forvar Din Fod, naar Du gaaer til Herrens Huus«, som er temaet for første tale i tredje afdeling. NB2:243 er fra medio okt. 1847* og lægger sig indholdsmæssigt i forlængelse af NB2:142.*

I NB4:8 skriver SK, at han »arbejder af yderste Evne, mere og mere anstrænget, ene fordybet i at bringe Tankerne frem i den klareste, den skønneste, den sandeste Form – ligegyldig ved alt Andet!«* Denne og fire yderligere optegnelser fra jan. 1848 vidner om hans intense arbejde med CT, især med anden afdeling, »Stemninger i Lidelsers Strid«. I NB4:11 med overskriften »Omvendt Dialektik« refererer han således til temaet for anden afdelings sjette tale,* og i NB4:19 afskriver han tre temaer til anden afdeling, der ikke blev brugt. Optegnelsen lyder:

NB.

Til »Stemninger i Lidelsers Strid« blev kun 7 Themata benyttede, her blev tre lagte til Siden.

N° 1. Det Glædelige i: at formaaer i Anfægtelsen den Troende ikke at holde Ankeret, saa formaaer Ankeret at holde den Troende.

cfr Journalen NB² p. 73.*

Nº 2. Det glædelige Sammenhæng i: at Trængselen giver Standhaftighed, Standhaftigheden Forfarenhed, Forfarenheden Haab.
cfr Journalen NB² p. 238.*

Nº 3. Det Glædelige i: at det er for Glæde man ikke tør tro det Saligste.*
cfr Journalen NB² p. 190 og 191*
Saaledes Act: 12, 14. Den Pige, Rhode, der skulde lukke Peder op: da hun kjendte Petri Røst »aabnede hun af Glæde ikke Døren« - af Glæde lod hun ham staae udenfor.*

Af de fire afdelinger i CT er kun den sidste, »Taler ved Altergang om Fredagen«, i sin endelige form forsynet med et forord.* I NB4:22 udkaster SK ideen til et forord, der kunne have indledt anden afdeling, »Stemninger i Lidelsers Strid«. Det skulde have været »af følgende Art. Hiint tappreste Folk i Oldtiden (Lacedemonierne) forberedte sig til Kamp ved Musik: saaledes ere disse Stemninger den seierrige Glædes, der stemmer til Striden, og langt fra at forstemme En i Striden, netop vil gjøre En velstemt.«* Den følgende optegnelse, NB4:23, er en refleksion over anbringelsen af synden og dens fordærvelse i talerne i anden afdeling, samt hvorledes disse taler adskiller sig kategorielt fra talerne i tredje afdeling af *Opbyggelige Taler i forskjellig Aand*, »Lidelsernes Evangelium«.*

To optegnelser fra henholdsvis slutningen af jan. og første halvdel af feb. 1848 antyder, at fokus for SKs arbejde med og overvejelser omkring CT nu er netop tredje afdeling, »Tanker som saare bagfra - til Opbyggelse«. Her strejfes den fejltagtige forestilling, der ser en fristelse af Gud i det at opgive de jordiske goder (NB4:30),* og den gængse reaktion på et menneske, der frivilligt udsætter sig for fare: at det er hans egen skyld (NB4:45).* Dette genfindes i tredje afdeling, SKS 10, 189,17-31 og 193,27-30.

I yderligere en række optegnelser fra feb. og marts 1848 beskæftiger SK sig udførligt med tredje afdeling. I NB4:66 nævner han »mine sidste Taler«,* hvis tema, at såre bagfra, han mener kan gælde som grundmotiv for hele hans forfatterarbejde. I NB4:76 udkastes ideen til en ny bog, der skal hedde »**Tanker, der helbrede i Grunden, christelig Lægedom**«. SK opdeler i første omgang bogen i tre dele, hvoraf den første skal udgøres af netop »Tanker som saare bagfra« og de to andre af »Sygdommen til Døden« og »Helbredelsen i Grunden«.* Men på et tidspunkt har han slettet »Tanker som saare bagfra« fra dette udkast til bogens disposition. Den følgende optegnelse, NB4:77, indledes med ordene: »Nær havde jeg gaet hen og forstyrret hele Anlægget i 'christelige Taler' og hele deres oprindelige Bestemmelse ved i dem at optage 'Tanker, som saare bagfra til Opbyggelse', fordi jeg just havde disse Taler liggende færdige.«* Optegnelsen fortsætter med at konstatere, at CT er mild i modsætning til den stærke polemik i *Kjerlighedens Gjerninger*.
* At CT imidlertid ifølge SK ville blive alt for mild uden »Tanker som saare bagfra« konstateres i den følgende lange optegnelse, NB4:78, der indledes således:

Nei, Nei, Nei, nei snarere: nær havde jeg ikke paaskjønnet hvorledes Styrelsen havde i den 3^{die} Afdeling føiet det til som jeg behøvede. Men Sagen er, jeg vilde være lidt klog, selv arrangere Noget. Som det saa ofte er hændt, saaledes ogsaa her. Den 3^{die} Afdeling som er skrevet sidst havde jeg vel ikke tænkt mig skulde høre med i christelige Taler. Men see just den hører med. Det havde jeg ikke tænkt paa, men Styrelsen føiede det saaledes, at ganske rigtigt den lille Bog var færdig just som jeg skulde til at udgive christelige Taler.

Uden 3^{die} Afdeling er christelige Taler meget for milde, usande i Forhold til min Charakter, de ere milde nok endda. Og hvor i al Verden skulde jeg faae en lykkeligere Sammenstilling end den uhyre impetus i 3^{die} Afdeling - og saa den skjulteste Inderlighed i 4de, just fordi det er Altergang om Fredagen.

Bogen bliver hell. ikke for stor tvertimod uden denne 3^{die} Afdeling havde jeg jo endog maattet lade den trykke med større Typer end ellers for dog at naae et vist Arke-Antal.

Uden 3^{die} Afdeling er ogsaa christelige Taler for meget Repetition.*

Det er sandsynligvis i forbindelse med denne beslutning om alligevel at lade tredje afdeling indgå i CT,* at SK går tilbage til optegnelsen NB4:76 og sletter »Tanker som saare bagfra« fra sin oversigt til den påtænkte nye bog. Det er desuden sandsynligt, at disse optegnelser er skrevet omkring den 6. marts 1848. Året efter skriver SK nemlig i sin journal, NB10:38, med henvisning til den 6. marts 48, at »paa den Dag besluttede jeg, at udgive christelige Taler«.*

I NB4:80 afskriver SK en passage, der er slettet i renskriften til sjette tale af tredje afdeling, ms. 6.4 bl. [70]. Den lyder:

Af Tanker som saare bagfra til Opbyggelse
Tale VI

... Som naar et Barn, der skal have Prygl, Læreren uafvidende faaer anbragt et Klæde under Trøien, saa han ikke mærker Slagene: saaledes er, ak, ja selv en Straffepredikant - af gode Grunde Menigheden

behjælpelig i at underskyde en anden Skikkelse, der nu bliver afstraffet – til Menighedens Opbyggelse, Con[ten]temet og Fornøielse. Af gode Grunde; thi i hiint Tilfælde med Barnet er der ingen Fare forbunden med at være Læreren, der skal slaae; men i Sandhed at være en Straffeprædikant, ja her slaaer Begrebet om, det betyder ikke saa meget at slaae Andre som selv at blive slaaet. Jo flere Prygl Straffeprædikanten faaer, jo bedre er han. Derfor tør en saakaldet Straffeprædikant ikke slaae virkelig, fordi han meget godt veed og kun altfor godt forstaaer, at det ikke er Børn han har for sig, at de Andre, dem han skal slaae, Øieblikket ell. de ved at tjene Øieblikkets Lidenskaber Ærede og Anseete og Prisede med samt deres Tusinder ere langt langt de Stærkeste, der slaae *virkeligen* igjen, slaaer ham maaskee ihjel; thi at være den store Straffeprædikant er at blive slaaet. Derfor indskrænker Straffeprædikanten sig til – at slaae i Prædikestolen. Paa den Maade opnaaer han sin latterlige Hensigt, at blive den latterligste af alle Vanskabninger: en Straffeprædikant, som er æret og anseet, hilset med Acclamation!*

I NB4:92, 111 og 113 kommenterer SK desuden anlægget og indholdet af netop sjette tale i tredje afdeling,* mens han i NB4:102 konstaterer en overensstemmelse mellem samme afdelings anden tale og Johann Taulers *Nachfolgung des armen Lebens Christi*, Frankfurt am Main 1821, ktl. 282.* I NB4:104 omtaler SK endvidere første tale i første afdeling og berører i NB4:105 atter kontrasten mellem tredje og fjerde afdeling.*

NB4:117 er et indlagt løst ark mærket »139« og placeret i journalen NB4 ved side 139. Det drejer sig om en kasseret side renskrift til en oprindeligt påtænkt »Udgang« på første afdeling, »Hedningenes Bekymringer«. Dette ark er en let bearbejdet version af en tidligere kasseret renskrift, ms. 1.5.5,* som SK har villet bevare ved at indlægge det i journalen.*

De følgende to optegnelser, NB4:118 og 119, er begge dateret den 27. marts 1848. På ny tager SK det berettigede i udgivelsen af *CT* op til overvejelse, nu på baggrund af de politiske begivenheder i landet.* I NB4:118 hedder det indledningvis:

Jeg har igjen et Øieblik bekymret optaget mit Ansvar ved nu at lade de christelige Taler, især 3^{die} Afdeling udgaae. Hvad der er skrevet under ganske andre Forhold, at lade det læse under disse, er ligefrem farefuldt for mig. Men jeg kan det ikke anderledes. Det er Styrelsen, der har lagt det saaledes til Rette for mig. Jeg har ikke styrtet mig i nogen Fare. Mit Manuscript har været indleveret længe førend dette Sidste skete, som vistnok har forandret Mskene en Deel. At det er sandt hvert Ord i mine Taler, Intet er vissere; jeg har Intet at forandre. Altsaa af Frygt for personlig Fare skulde jeg nu tage det tilbage? Nei, det tør jeg ikke. Hvad jeg er, er jeg ene og alene ved at troe og lyde Gud.*

I NB4:119 understreger SK igen, at »Styrelsen har hjulpet mig ved at jeg iforveien har indleveret Manuscriptet«, og også her afviser han »at træde tilbage«* af hensyn til sin personlige sikkerhed. Frygten for konsekvenserne ved udgivelsen af *CT* melder sig igen i NB4:131, hvor han tilmed overvejer muligheden af at ende som »det mishandlede Offer«.*

Til de mange overvejelser og bekymringer for og imod udgivelsen af *CT* føjer SK i en optegnelse fra begyndelsen af maj 1848, NB4:158,* yderligere et par faktorer, der kaster lys over betingelserne for korrekturlæsningen. Optegnelsen begynder:

Men jeg trænger til legemlig Recreation og Hvile. Correctur-Læsningen af den sidste Bog i en saadan Tid, Anfægtelsen m: H. t: Udgivelsen, det pecuniaire Spørgsmaal i Tidens Vanskelighed, 7 Aars fortsatte Arbeiden, at jeg skal flytte, at man nu endog tager min Anders fra mig, og jeg staaer ganske [ene] – dog bestandigt (Gud være lovet! det Eneste, der hjælper mig!) arbejdende og producerende (thi selv i disse Dage har jeg skrevet paa den ny Bog om Sygdommen til Døden): alt Dette har anstrengt mig lidt. Nu havde jeg tillige regnet paa iaar at skulle reise endog meget – og saa er der intet Sted at reise hen.*

I nogle senere optegnelser rekapitulerer SK dette krævende sammenfald af omstændigheder, således i NB7:114 fra slutningen af nov. 1848,* der bekræfter, at SK »sad midt i Correcturen, da hele Forvirringen udbrød«.* I NB9:79 fra den 9. feb. 1849 og NB10:60, der formentlig er skrevet i marts 1849,* bemærker SK endvidere, at han aldrig har været tættere på at indstille forfattervirksomheden end ved udgivelsen af *CT*.*

Ud over udkastene til og refleksionerne over *CT* er der en halv snes optegnelser i SKs journaler, der for nogles vedkommende falder uden for den egentlige tilblivelsesperiode, men som indholdsmæssigt ligner og i visse tilfælde formentlig direkte har udgjort forlæg for partier i bogen.

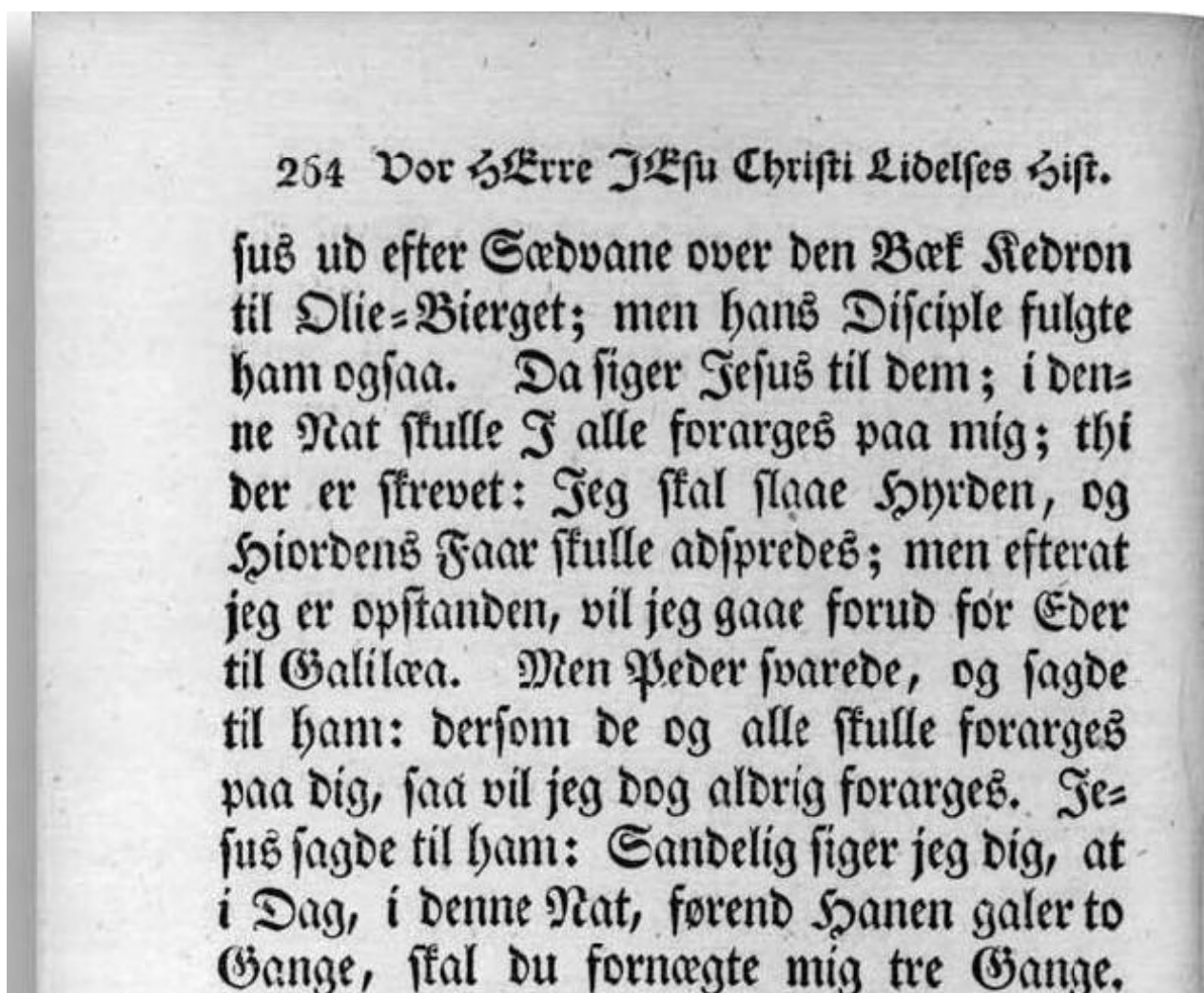
I NB:124, fra første halvdel af feb. 1847, modstilles de mennesker, præsten søger underretning om og selskab med, når han står for at skulle flytte på landet, med det selskab, der venter i evigheden. Dette genfindes i omskrevet form i tredje afdelings sjette tale (SKS 10, 232,8-10).* NB:145, der formentlig er fra sidst i feb. 1847, og dele af den lange margentilføjelse NB:145.a er brugt forskellige steder i anden afdelings første tale, således i talens tema, »man lider kun een Gang, men seirer evigt« (SKS 10, 107,2-3), og i

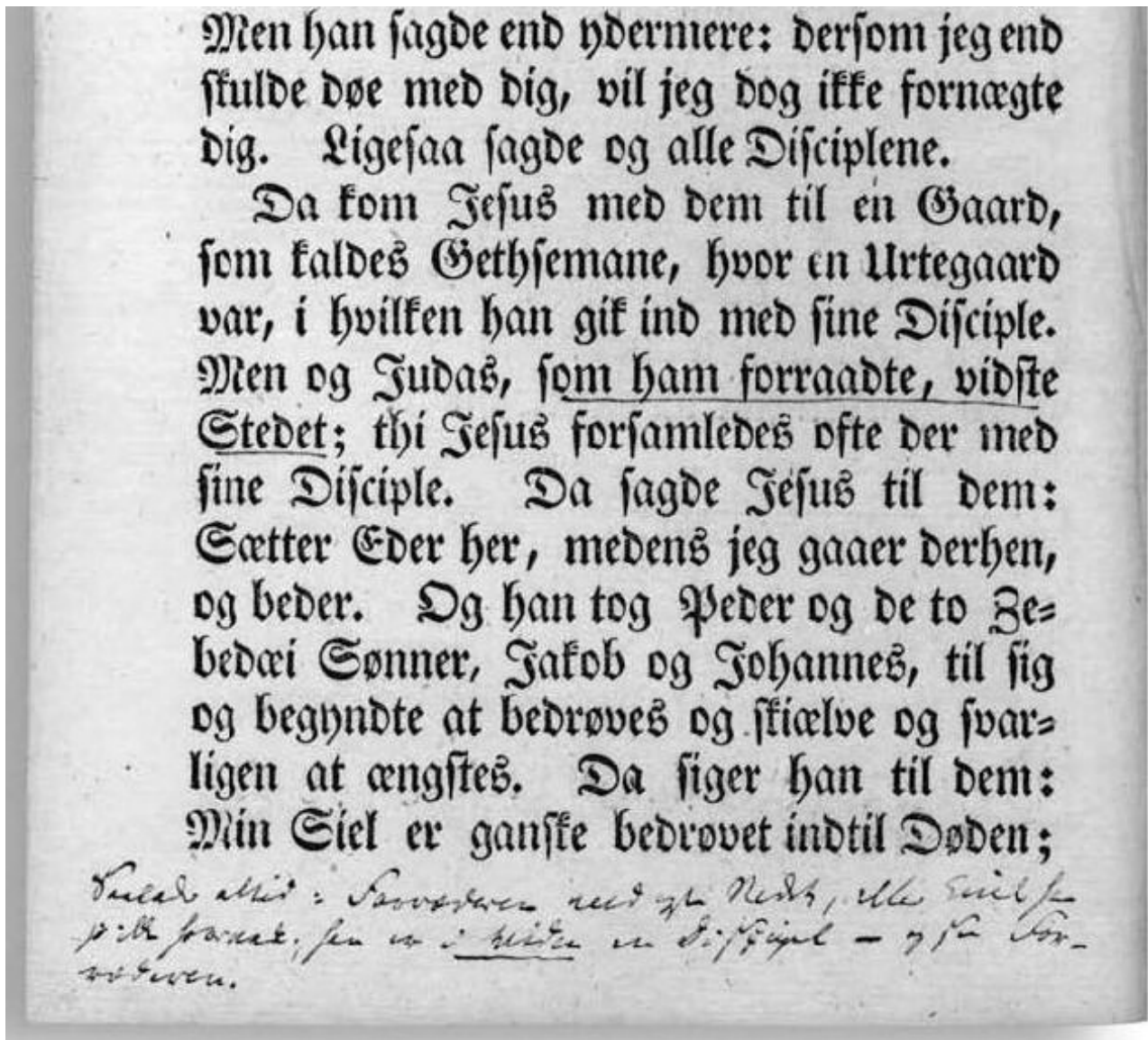
forbindelse med dette temas nærmere udførelse (SKS 10, 109,28-32).^{*} Betragtningen over alteret i Vor Frelser Kirke optræder desuden hen imod samme tales slutning (SKS 10, 114,28-115,18).^{*} NB:176, fra marts eller april 1847, er en refleksion over bespisningsunderet i Joh 6,1-15, der genbruges i slutningen af fjerde afdelings sjette tale (SKS 10, 316,20-30).^{*}

Også en håndfuld optegnelser fra journalen NB2 kan identificeres i mere eller mindre omarbejdet skikkelse i CT. I NB2:98, nedskrevet sidst i juli eller begyndelsen af aug. 1847, refererer SK fortællingen om eneboeren, der arver en rig mand, men selv mener sig afdød længe før denne. Fortællingen, som SK har læst hos Abraham a St. Clara, har fundet vej til første afdelings første tale (SKS 10, 29,6-13).^{*} Et par optegnelser i umiddelbar forlængelse heraf er ligeledes blevet brugt. NB2:101 er en udlægning af evangeliet om den utro husfoged fra Luk 16,1-9, som SK benytter i første afdelings anden tale (SKS 10, 40,32-41,27).^{*} Margentilføjelsen hertil, NB2:101.a, omhandler 'det uretfærdige mammon' fra samme tekststed og bruges i anden afdelings tredje tale (SKS 10, 126,31-127,12).^{*}

I NB2:102 konstaterer SK, at apostelordene fra Matt 19,28 ypperligt lader sig prædike over til opvækkelse, hvilket bringes til udfoldelse i tredje afdelings anden tale (SKS 10, 187,2-3).^{*} NB2:227 fra okt. 1847 er en affærdigelse af den middelalderlige overtro på at bære Kristi sår på sit legeme som tegn på den sande tro, hvilket kort berøres i fjerde afdelings fjerde tale (SKS 10, 298,13-17).^{*} NB2:236, ligeledes fra okt., er en refleksion over ordene fra Matt 6,24, »Ingen kan tjene to Herrer«. Dette er temaet for første afdelings syvende tale (SKS 10, 89,4), men optegnelsens indhold genfindes desuden næsten ordret i en passage i samme tale (SKS 10, 91,2-6).^{*} Endelig indgår NB4:25 med overskriften »Af en mulig Fredags-Prædiken...« så godt som uforandret i fjerde afdelings fjerde tale (SKS 10, 296,7-15).^{*} Optegnelsen, som tager sit udgangspunkt i Jesu ord ved nadverens instiftelse (1 Kor 11,23-25), er fra så sent som jan. 1848 og er formentlig meget kort tid efter indføringen i journalen blevet indarbejdet i CT.

I SKs eget eksemplar af *Forordnet Alter-Bog for Danmark*, Kbh. 1830, ktl. 381,^{*} har han desuden på s. 264 med blyant understreget de med kursiv fremhævede ord, som er fra Joh 18,2 og indgår i »Vor Herre Jesu Christi Lidelses Historie« (s. 263-288): »Men og Judas, som ham forraadte, vidste Stedet; thi Jesus forsamledes ofte der med sine Disciple«. På foden af siden har han skrevet: »Saaledes altid: Forræderen veed ogsaa Stedet, ellers kunde han jo ikke forraade; han er i Viden en Discipel - og saa Forræderen« (se illustration 7)

7. SKs eksemplar af Forordnet Alter-Bog for Danmark, Kbh. 1830, ktl. 381, s. 264

. Dette motiv genkendes i begyndelsen af fjerde afdelings første tale, SKS 10, 266,14-17.

Sammenfattende kan det siges, at SK allerede i juni 1847 udkaster ideen til anden afdeling af CT og desuden må have haft den tale, han holder i Vor Frue Kirke den 18. juni og som senere indgår i fjerde afdeling som anden tale, liggende færdig på dette tidspunkt. Arbejdet med CT synes imidlertid først for alvor at være taget op igen fra anden halvdel af sept. (jf. NB2:181). Dette kan forklares af, at SK i juli-aug. har travlt med at færdiggøre *Kjerlighedens Gjerninger*, som han desuden har læst korrektur på i aug.-sept.* I okt.-nov. bærer flere optegnelser i journalerne vidnesbyrd om arbejdet med anden og fjerde afdeling, ligesom første afdeling har været under udarbejdelse i slutningen af nov. (jf. NB3:29). Arbejdet med CT har ikke sat sig spor i journalen i dec. 1847, men i begyndelsen af jan. 1848 nævner SK sin store arbejdsbyrde (jf. NB4:8), hvilket først og fremmest må dreje sig om arbejdet med CT. * I perioden jan.-marts 1848 er journalen NB4 stærkt præget af overvejelser, kommentarer, dispositioner og afskrevne udkast knyttet til CT.

At dømme efter kronologien, som den fremgår af SKs journaler, af de spredte udkast til CT, har han fået ideen til anden afdeling i juni 1847, mens ideerne til fjerde afdeling er fra aug.-sept. 1847 og formentlig er foranlediget af eller opstået i forbindelse med talen holdt den 27. aug. i Vor Frue Kirke. Ideen til første afdeling kan ikke tidsfæstes ud fra journalerne, men den kan senest være fra nov. 1847. Endelig udkastes dispositionen til tredje afdeling ved årsskiftet 1847/48. Rækkefølgen af de enkelte afdelingers færdiggørelse er vanskeligere at udrede i detaljer, bortset fra tredje afdeling, der ifølge NB4:78 er skrevet sidst. Dog fremgår det, at renskriften af første afdeling er langt i nov. 1847 (jf. NB3:29), og at anden afdeling underkastes nogle overblikspregede overvejelser i slutningen af jan. 1848 (jf. NB4:22-23). Fjerde afdeling er formentlig ligeledes færdig i renskrift i slutningen af januar, om end renskriften er i gang allerede i slutningen af okt. 1847 (jf. NB2:256), ligesom udkastene til forordet, mss. 4.7.3 og 4.7.5, er dateret »Oct. 47«. Første og navnlig anden og fjerde afdeling nævnes og kommenteres da også hovedsagelig til og med jan. 1848, mens tredje afdeling og de mange overvejelser om det berettigede i at optage den i CT dominerer

optegnelserne fra feb. og marts. Manuskriptet er blevet leveret til trykning den 6. marts, og SK har, under medvirken af Israel Levin, læst korrektur på CT i marts og april måned. Korrekturlæsningen er foregået under stærkt indtryk af de skelsættende indenrigspolitiske begivenheder,^{*} og SK har i førstekorrekturen dateret sit forord til fjerde afdeling »Febr. 1848« (ms. 7), sandsynligvis for at gøre forordet samtidigt med afslutningen af hele renskriften og muligvis for at distancere sit skrift fra de turbulente martsdage.